

Kirja-arvio: Vesihuollon myyttejä purkamassa

Keijo Houhala

Kirja-arvio teoksesta Tapio Katko, Petri Juuti ja Riikka Juuti (2022). *Vesihuollon myytit*. Vastapaino.

Yksityisen ja julkisen sektorin palvelujen rajanveto on ollut koko teollisen aikakauden ajan tarkastelun kohteena. Intressit ovat jakaneet esimerkiksi näkökulmia, kenelle vesihuollon järjestäminen kuuluu ja miten järjestämisestä saatavien hyötyjen tulisi kohdistua. Vesihuollon myytit -tarkastelee tätä tematiikkaa tutkimustiedon näkökulmilla.

Kirja avaa yleistajuisesti merkityksellisiä tekijöitä ja muita tiedostettavia seikkoja, jotka myytteihin vaikuttavat. Samalla tarkastellaan koko vesihuoltojärjestelmän etenemistä raakavedestä puhdistettavaan jäteveteen saakka. Kirjassa paneudutaan 24 myyttiin tutkimustiedon perusteella ja teknis-taloudellisella otteella. Kirjoittajat tiivistävät myytteihin sisältyneet ajatukset loppupohdinnassa, millaisen kokonaisuuden vesihuolto muodostaa? Mikä on toimivan vesihuollon merkitys yhteiskunnassa? Mitkä ovat kestävän ja resilientin vesihuollon periaatteet tulevaisuudessa?

Tutkimustieto luo näkökulmia ja nostaa esille merkityksiä, jotka muutoin saatetaan sivuttaa niinkin arkisen asian kuin talous- tai jäteveden osalta kokonaan. Samalla näkymättömäksi resilienssitekijäksi jäävä arkinen välttämättömyshyödyke, talous- ja jätevesi palveluluineen, voi muodostua yhteiskuntien kehittymistä rajoittavaksi minimitekijäksi. Vastaavalla tavalla kansainvälisten esimerkkien avulla tarkasteltuna ja kasvattamalla vesihuollon yleisiä sekä yhteisiä hyötyjä, vesihuollosta on lopulta

enemmän jaettavaa tai saadaan liiketoimintaa. Vesihuollon kysymykset ovat mitä suurimmassa määrin kykyä ja halua luoda arvoa välttämättömien yhteiskunnallisten lähtökohtien perustaksi, ei muodostaa luonnollisen monopolin turvin yksityisiä laskutusautomaatteja. Yhteiskunnan kehittymisen ja hyvinvoinnin kannalta pohditaan luonnollisen monopolin edellytysten ohella perusteita paremman elämän perusteiksi, joita on vaikea saavuttaa ilman vesihuollon yhdenvertaisia ja tasa-arvoisia ratkaisuja.

Kirjoittajat luokittelevat hyvin pelisäännöt kohdassa toimijoita roolien perusteella. Silti tästä vinkkelistä kirjan myytit tuovat vain vähän uutta pohdittavaa esimerkiksi asiakaslähtöisyyden tai arvon luomisen näkökulmasta, kun hallinto- ja laillisuusperusteisuus on pääosassa. Sidosryhmäanalyysi nousee esille, mutta jättää silti lukijan omalle kontolle asiakaslähtöisen palvelumallin enemmän tarkastelun ja pohdinnan. Kirjan ajatusten jatkojalostamisessa tarvittaisiin lisää asiakaslähtöisen palvelu- ja liiketoimintamallin analyysiä omistajanohjauksen, strategisten valintojen ja toiminnanohjauksen tukipilarina.

Vesihuollossa merkityksellinen osa on myös vesihuollon palvelumallien kautta tapahtuva julkisten palvelujen johtaminen, vaikka kuntien tarkastelussa ei ole vielä edetty uuden liiketoiminnan ja kestävän kehityksen yhdistämisen mahdollistavien mallien laajempaan tarkasteluun. Pikemminkin kuntakohtainen perustason tarkastelu on syönyt ajan ja resurssit palvelujen

jatkojalostamiselta ja kestäväää kehitystä tai ilmastoasioita tukevilta yhdistelmäpalveluilta.

Kirjan erityinen anti on sen tuottamassa myyntikohtaisessa pohdinnassa, kun myyntien yhteyteen on koottu tutkimustietoa ja taustatilastoja. Niiden perusteella aiheeseen pääsee mainiosti kiinni, vaikka aihe ei aikaisemmin olisikaan kovin tuttu. Kirjan lopussa pohdinta tiivistyy vielä hyvin huoneentaulutyypiseen 12 kohdan kiteytykseen, joista löytyvät monet kestävän ja resilientin vesihuollon periaatteet sekä vesihuollon kehittämiskohdat. Nämä periaatteet kohentavat vesihuollon perusasioita, mutta vesihuolto kaipaisi silti niin palveluliiketoiminnan kuin vihreän taloussiirtymän mukaista innovatiivista otetta, kun ratkaistavat ongelmat ovat monitahoisia ja julkiset palvelut edellyttävät edelläkävijyyttä muun muassa ilmastoasioissa.

Tulevaisuutta silmällä pitäen kannattaa huomata myynten 24 yhteydessä oleva ja korona-aikaan liittyvä huomautus yhteiskunnan vastuusta. *”Jos toimintoja kilpailutetaan liian monimutkaisten järjestelyjen eli toimitusketjujen kautta muun muassa huoltovarmuus kärsii.”* Sama analogia toimii vesihuollon ohella moniin muihinkin yhteiskunnan vastuulla ja huoltovarmuuden piirissä oleviin kuntien kaupunkiympäristön palveluihin.

Kirja on mielenkiintoinen, sopivan mittainen ja kansantajuisesti kirjoitettu leikkaus laajasta yhteiskunnallisesta kokonaisuudesta. Teemoissa on vaara hukkua tai hirttäytyä tek-

niseen, juridiseen tai taloudelliseen tarkastelu- kulmaan, ellei asiakokonaisuuksia pääse tarkastelemaan esimerkiksi myyntien avulla. Kirjan myyntejä purkavat näitä perinteisiä siloja, jolloin kirjoittajat tavoittavat lukijan monipuolisemmillä tavoilla. Lukusuositus niille, jotka haluavat ymmärtää vesihuoltoa monipuolisesti ja faktojen perusteella.

Kirjan lukemisen jälkeen ehkä eniten mietityttää, että onko vesihuolto lopulta itsensä vai voitontavoitteluun perustuvan luonnollisen monopoliaseman vanki, kun ihmisten välttämättömyydestä koitetaan naamioida lisäarvoa tuottavaa liiketoimintaa sijoittamatta siihen toiminnan vaatimuksien mukaisesti edes tarpeellisiakaan resursseja. Kirja kuvaa siten erittäin hyvin bisnestä, josta ei lopulta ja väärin toimittuna synny bisnestä kenellekään.

Kirjan jatko-osana olisi enemmän kuin tervetullut asiakaslähtöisyyteen, innovaatioihin ja arvon luomiseen paneutuva teos, jolla voidaan kutoa yhteen palvelut ja liiketoiminnan yhteydet vesihuollon perusasioihin.

Kirjaa ovat tukeneet Keskitien säätiö, Maa- ja vesitekniikan tuki ry, Suomen tietokirjailijat ry sekä vesihuoltolaitosten tukema VAPATUKI klusteri. Kirjan tarkoituksena on murtaa yhdyskuntien vedenhankintaan ja jätevesihuoltoon liittyviä myyntejä suomalaisesta näkökulmasta. Kirjoittajat dosentti Tapio Katko (TkT), dosentti Petri Juuti (FT) ja dosentti Riikka Juuti (TkT) omaavat pitkän ja laaja-alaisen tutkimuksellisen osaamisen vesihuollon erityiskysymyksiin.